

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาทั่วโลกทางภาษาที่นักการเมืองใช้ในการให้สัมภาษณ์ต่อมวลชนนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาแบบปริศนาวิเคราะห์ เนื่องจากข้อมูลการสัมภาษณ์ที่นำมาวิเคราะห์ มีลักษณะเป็นปริศนาการสนทนา ดังนั้นในการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยจะเริ่มจากนิยามของปริศนาการสนทนา และจะกล่าวถึงการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร เพราะการสัมภาษณ์เป็นการสื่อสารในสถานการณ์จริง จากนั้นจึงเป็นการทบทวนวรรณกรรมเรื่องการสัมภาษณ์ รูปแบบการตอบคำถาม และการกลบเกลื่อนความคิดที่อธิบายตามแนวทฤษฎีหลักการความร่วมมือในการสนทนา (the Cooperative Principle) ในตอนท้ายจะเป็นการสรุปแนวทฤษฎีที่นำมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความต่อเนื่องของแก่นความ (topic continuity)

2.1 ปริศนาการสนทนา

การศึกษาภาษาแนวใหม่มิได้มุ่งศึกษาภาษาเฉพาะในระดับเสียง คำ และประโยคเท่านั้น แต่ให้ความสนใจภาษาในแง่การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ลักษณะการศึกษาภาษาดังกล่าวนี้ เป็นการศึกษาตามแนวปริศนาวิเคราะห์ (discourse analysis)

ปริศนา (discourse) คือ รูปภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ปริศนาการพูดและปริศนาการเขียน นักภาษาศาสตร์ได้ให้คำนิยามปริศนาแตกต่างกันไป ดังนี้

ฮาลลiday และฮาซาน (Halliday and Hasan, 1976) เสนอว่า โครงสร้างปริศนา คือ โครงสร้างของหน่วยที่มีระดับสูงกว่าประโยค ตัวอย่างเช่น ย่อหน้าหรือหน่วยที่ใหญ่กว่าย่อหน้า เช่น บทในหนังสือ หรือหัวข้อเรื่อง

“Discourse structure is, as the name implies, a type of structure; the term is used to refer to the structure of some postulated unit higher than the sentence, for example the paragraph, or some larger entity such as episode or topic unit.”

(Halliday and Hasan, 1976: 10)

บราวน์และยูล (Brown and Yule, 1983) กล่าวว่าปริิณเจทวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์การใช้ภาษา ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงจุดประสงค์หรือหน้าที่ของรูปภาษาในการนำมาใช้เพื่อตอบสนองกิจกรรมของมนุษย์

"The analysis of discourse is, necessarily, the analysis of language in use. As such, it cannot be restricted to the description of linguistic forms independent of the purposes or functions which those forms are designed to serve in human affairs."

(Brown and Yule, 1983: 1)

ชิฟฟริน (Schiffirin, 1987) ได้อธิบายว่า ปริิณเจทเป็นหน่วยสร้างที่สื่อความหมายและเจตนาในการสื่อสาร ปริิณเจทมีคุณสมบัติ 3 ประการ คุณสมบัติสองประการแรกของปริิณเจทคือ ปริิณเจทเป็นหน่วยที่ขยายความของหน่วยย่อยที่เรียงลำดับกัน เช่น ประโยค (sentence) ประพจน์ (proposition) และถ้อยคำ (utterance) คุณสมบัติประการที่สามเกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อการปฏิสัมพันธ์ในสังคม

"... properties of discourse: discourse forms structures, conveys meanings, and accomplishes actions. It will become obvious that these properties concern slightly different aspects of discourse. The first two properties are largely concerned with discourse as extended sequences of smaller units, e.g. sentences, propositions, utterances. The third property is more concerned with language as it is used within a social interaction; included is speakers' use not only of extended sequences, but their use of a single unit (e.g. an utterance) within a social interaction."

(Schiffirin, 1987: 6)

คำนิยามข้างต้นเป็นการอธิบายถึงปริิณเจทที่มีได้เจาะจงว่าเป็นปริิณเจทการพูดหรือปริิณเจทการเขียน สำหรับปริิณเจทการสนทนาจัดว่าเป็นปริิณเจทการพูด ซึ่งนักภาษาศาสตร์ได้ให้คำนิยามไว้ดังต่อไปนี้

เชกคอฟ (Schegloff, 1982) กล่าวว่า การสนทนาและรูปแบบอื่นของการพูดในการปฏิสัมพันธ์เป็นหน่วยย่อยของปริิณเจท

“Conversation and other forms of talk in interaction are subvarieties of discourse.”

(Schegloff, 1982: 71)

ชิฟฟริน (Schiffrin, 1988) ได้อธิบายถึงปริิณเจทและปริิณเจทการสนทนาไว้ว่า ปริิณเจท คือ หน่วยทางภาษาที่สูงกว่าประโยค และการสนทนาเป็นปริิณเจทที่มีผู้ร่วมดำเนินการมากกว่าหนึ่งคน ปริิณเจทแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ปริิณเจทการพูดและปริิณเจทการเขียน การสนทนาเป็นปริิณเจทการพูดของบุคคลสองคน

“... discourse as any unit of language beyond the sentence, and conversation as any discourse which is produced by more than one person. Discourse, then, includes both dialogic and monologic forms in either spoken or written modes; conversation includes just spoken dialogue.”

(Schiffrin, 1988: 253)

เมย์ (Mey, 1993) กล่าวว่า การสนทนา คือ วิธีทางของการใช้ภาษาเพื่อการสังคมกับบุคคลอื่น

“Conversation is a way of using language socially, of ‘doing things with words’ together with other persons.”

(Mey, 1993: 214)

จากนิยามปริิณเจทการสนทนาข้างต้น อาจจะสรุปได้ว่า ปริิณเจทการสนทนา คือ หน่วยย่อยของปริิณเจทการพูดที่แสดงการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ร่วมสนทนา

ในการวิเคราะห์ปริงเจตการสนทนาจะพิจารณาถึงหน่วยต่างๆซึ่งเป็นองค์ประกอบในการสนทนา หน่วยในการสนทนาแบ่งได้ดังต่อไปนี้

2.1.1 คู่ถ้อยคำในการสนทนา (adjacency pairs) คือหน่วยในการสนทนาที่ประกอบด้วยผลัดของคู่สนทนาสองผลัดที่สัมพันธ์กัน คูลธาร์ท(Coulthard, 1977) อธิบายว่าคู่ถ้อยคำในการสนทนา เป็นหน่วยโครงสร้างพื้นฐานในการสนทนา (the basic structural unit in conversation)

ริชาร์ดและชมิธ (Richards and Schmidt, 1983) กล่าวว่า คู่ถ้อยคำในการสนทนา คือ ถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาทั้งสองคนที่สัมพันธ์กัน โดยถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาคนที่สองจะสัมพันธ์ต่อเนื่องจากถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนาคนแรก

“Adjacency pairs are utterances produced by two successive speakers such that the second utterance is identified as related to the first as an expected follow-up.”

(Richards and Schmidt, 1983: 128)

ตัวอย่างของคู่ถ้อยคำในการสนทนามีดังนี้

การทักทาย-การทักทาย	A :	Hello.
	B :	Hi.
การเรียก-การตอบรับ	A :	Jimmy!
	B :	Coming mother.
การถาม-การตอบ	A :	Is that what you mean ?
	B :	Yes.
การกล่าวลา-การกล่าวลา	A :	OK, see ya.
	B :	So long.

คู่ถ้อยคำในการสนทนายังเป็นสิ่งที่กำหนดผลัดในการสนทนาด้วย เพราะถ้อยคำของคู่สนทนาคนแรกเป็นสิ่งที่กำหนดถ้อยคำของคู่สนทนาคนต่อไป เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกัน ซึ่งคู่ถ้อยคำในการสนทนาที่แสดงความสัมพันธ์กันอย่างเด่นชัด คือ การถาม-การตอบ

ในงานวิจัยนี้ คู่ด้อยค่าในการสนทนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการวิเคราะห์ ข้อมูล เนื่องจากข้อมูลในการวิเคราะห์เป็นบทสัมภาษณ์ระหว่างผู้สื่อข่าวและนักการเมืองที่ประกอบ ด้วยคู่ด้อยค่าในการสนทนาที่เด่นชัด คือ ผลัดการถามของผู้สื่อข่าวและผลัดการตอบของนักการเมือง ผู้วิจัยจึงต้องศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะของคู่ด้อยค่าในการสนทนาของผู้สื่อข่าวและนักการเมืองเป็น อันดับแรก เพื่อจะได้เข้าใจลักษณะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมสนทนาทั้งสองฝ่ายในการสัมภาษณ์ เป็นที่สังเกตได้ว่า คู่ด้อยค่าในการสนทนาที่ปรากฏในข้อมูลการสัมภาษณ์เป็นผลัด การถามและผลัดการตอบสลับกันไปตลอดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยไม่พบว่ามีคู่ด้อยค่าในการสนทนาใด ที่มีผลัดที่แสดงความเจียมของผู้สื่อข่าวและนักการเมือง สาเหตุที่ไม่ปรากฏผลัดที่แสดงความเจียมใน การสัมภาษณ์ อาจเป็นเพราะข้อมูลการสัมภาษณ์ที่นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลที่ตัดต่อเพื่อเสนอเป็นข่าว ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ดังนั้นทางสถานีโทรทัศน์จึงอาจจะตัดส่วนที่เป็นความเจียมออกไป เพื่อให้ได้เนื้อหาข่าวทอคิดกับเวลาที่ออกอากาศ

2.1.2 ผลัดในการสนทนา (turn) การสนทนาเกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ร่วมสนทนาจึงต้องมีลำดับในการพูด ต้องรู้ว่าควรพูดเมื่อไรและพูดยาวเท่าไร สิ่งที่ช่วยจัด ลำดับของการสนทนา คือ ผลัดในการสนทนา แซคและคณะ (Sacks et al., 1974) อธิบายถึงกฎ พื้นฐานของผลัดในการสนทนาว่า ในแต่ละผลัดการสนทนาจะมีผู้พูดเพียงคนเดียวเท่านั้น และผู้พูด มักจะเป็นผู้ที่เลือกผู้พูดคนถัดไป แล้วจึงใช้คู่ด้อยค่าในการสนทนาเป็นส่วนช่วยในการกำหนดผลัด คุย ดังนั้นผลัดในการสนทนาจึงเป็นเหมือนระบบในการแลกเปลี่ยนการพูดของผู้ร่วมสนทนา

แซคและคณะได้ให้คำอธิบายถึงเรื่องผลัดในการสนทนาไว้อย่างละเอียดถึง 14 ข้อ ซึ่งอาจจะสรุปเป็นหลักสำคัญได้ดังนี้

ก) ผลัดของการสนทนาโดยปกติจะมีผู้พูดเพียงคนเดียว
ข) ระบบผลัดมีการเปลี่ยนจากผู้พูดคนหนึ่งไปยังผู้พูดอีกคนหนึ่ง โดยแบ่งวิธีการ กำหนดผลัดในการสนทนาเป็น 2 ลักษณะ คือ

- ผู้พูดปัจจุบันเป็นผู้เลือกที่จะส่งผลัดไปยังผู้พูดคนต่อไป โดยอาจใช้การถาม การ ส่งสายคา เป็นต้น และทำให้เกิดการส่งผลัด (turn offering) และการรับผลัด (turn taking) ในการ สนทนา

- ผู้พูดคนใดไปเป็นผู้กำหนดผลัดของตนเอง โดยการเสนอตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไป (self-selection) และชี้ค้ให้กว่าใครเริ่มพูดก่อนก็ได้สิทธิ์เป็นผู้พูดคนต่อไป ลักษณะนี้ทำให้เกิดการเริ่มผลัดในการสนทนา (turn initiating)

ค) ในแต่ละผลัดอาจมีผู้พูดมากกว่าหนึ่งคนได้ คือ เกิดการชิงผลัดกันขึ้น (overlap) แต่มักจะเกิดขึ้นในระยะเวลาสั้นๆ ลักษณะการชิงผลัดเกิดจากผู้พูดอีกคนเห็นว่าถึงจุดที่เปลี่ยนผลัดได้ (transition relevance place หรือ TRP) จึงเลือกตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไป ในขณะที่ผู้พูดคนปัจจุบันยังไม่หยุดพูดและไม่ส่งผลัด หรือในการสนทนาครั้งนั้นมีผู้ร่วมสนทนาหลายคนและแต่ละคนพยายามเลือกตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไป

2.1.3 หน่วยย่อยในผลัด (turn construction unit หรือ TCU) คือ องค์ประกอบย่อยภายในผลัด แยกแยะและคณะ (Sacks et al., 1974) ได้อธิบายว่า หน่วยย่อยในผลัดเป็นองค์ประกอบภายในหน่วยผลัด ที่มีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์เป็น คำ วลี อนุพจน์ และประโยค

“..... the turn-constructive component of the turn-taking system identifies the types of turn-constructive units as sentential, clausal, phrasal, and lexical---i.e. syntactically.”

(Sacks et al, 1974: 720)

หน่วยย่อยในผลัดที่มีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ข้างต้น จะประกอบกันเป็นผลัดในการพูดแต่ละครั้งของผู้พูดหนึ่งคน

การให้สัมภาษณ์ของนักการเมืองที่เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ของงานวิจัยนี้มีลักษณะเป็นปริจเฉทการสนทนาที่ประกอบด้วยหน่วยในการสนทนา ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปริจเฉทการสนทนา และหน่วยต่างๆที่เป็นองค์ประกอบในการสนทนาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ การให้สัมภาษณ์ของนักการเมืองประกอบด้วยข้อตั้งคำถามในการสนทนาของนักการเมืองกับสื่อมวลชน ซึ่งเป็นผลัดการพูดของนักการเมืองและสื่อมวลชน โดยการกำหนดผลัดหรือการเปลี่ยนผลัดการพูดอาจมีความแตกต่างกันไปตามสถานการณ์การสัมภาษณ์ และแต่ละผลัดอาจจะมีทั้งหน่วยย่อยในผลัดที่องหน่วยเดียวหรือหลายหน่วยก็ได้

2.2 การวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร

การศึกษาชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร เป็นกรอบการศึกษาพหุdisciplinary การสื่อสารของบุคคลในสังคม เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดและระบบของการสื่อสาร รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ของผู้ใช้ภาษาในสังคมการสื่อสารนั้นๆ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงทบทวนวรรณกรรมแนวทฤษฎีการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของซาวิลด์ ทรอยค์ (Saville-Troike, 1982) เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เนื่องจากข้อมูลการวิจัยเป็นบทสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้เป็นผู้ร่วมเหตุการณ์ ผู้วิจัยจึงต้องอาศัยบริบทแวดล้อมการสัมภาษณ์ในการวิเคราะห์และตีความของข้อมูลค่าที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการจะสื่อ ซึ่งการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารเป็นกรอบการศึกษาบริบทที่ดีที่สุด

ซาวิลด์ ทรอยค์ ได้จำแนกหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของบทสนทนาเป็น 3 ระดับ ได้แก่ สถานการณ์สื่อสาร เหตุการณ์สื่อสาร และวัจนกรรมสื่อสาร

2.2.1 สถานการณ์สื่อสาร (communicative situation) คือ บริบทของการสื่อสาร เช่น พิธีกรรมในโบสถ์ (church service) การพิจารณาคดีในศาล (trial) งานเลี้ยงcocktail party เป็นต้น สถานการณ์สื่อสารอาจจะยังคงเป็นสถานการณ์เดิมได้ แม้มีการเปลี่ยนสถานที่ หรือ สถานการณ์สื่อสารอาจเปลี่ยนไปแม้ยังคงอยู่ในสถานที่เดิม ถ้าหากมีกิจกรรมที่แตกต่างกันเกิดขึ้นในเวลาที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น สถานการณ์สื่อสารในการประชุมขณะทำการเปิดการประชุมกับ สถานการณ์สื่อสารหลังปิดการประชุม

2.2.2 เหตุการณ์สื่อสาร (communicative event) คือ หน่วยพื้นฐานที่บรรยายทางชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร เหตุการณ์สื่อสารหลายเหตุการณ์รวมกันเป็นหนึ่งสถานการณ์สื่อสาร เหตุการณ์สื่อสารประกอบด้วยองค์ประกอบ 10 ประการ ดังนี้

- ชนิดของเหตุการณ์ (genre) เช่น การทักทาย การสนทนา การเล่าเรื่อง การบรรยายทางวิชาการ

- เรื่อง (topic) คือ หัวข้อที่เป็นประเด็นหลักของเหตุการณ์สื่อสาร

- วัตถุประสงค์ (purpose) คือ จุดมุ่งหมายหลักในการปฏิสัมพันธ์ของผู้ร่วม

สถานการณ์

- ฉาก (setting) คือ สถานที่ เวลาของวัน ฤดูของปี และลักษณะทางกายภาพของเหตุการณ์สื่อสาร เช่น ขนาดของห้อง การจัดวางเฟอร์นิเจอร์

- ผู้ร่วมเหตุการณ์ (participants) คือ ผู้ที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้น ในการพิจารณาผู้ร่วมเหตุการณ์จะพิจารณาถึงอายุ เพศ กลุ่มชาติพันธุ์ ฐานะทางสังคม ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

- รูปแบบการสื่อสาร (message form) คือ การศึกษาการประมวลภาษาที่ใช้ เป็นการใช้เสียง (vocal) และไม่ใช้เสียง (nonvocal) รูปแบบการสื่อสารเป็นแบบวจนภาษา (verbal) หรือแบบอวจนภาษา (nonverbal)

- เนื้อหาการสื่อสาร (message content) ทำให้ทราบว่าเป็นการสื่อสารเกี่ยวกับอะไร

- การลำดับวัจนกรรม (act sequence) คือ การเรียงลำดับของวัจนกรรมที่ปรากฏในเหตุการณ์สื่อสาร

- กฎการปฏิสัมพันธ์ (rule of interaction) คือ การอธิบายถึงกฎการปฏิสัมพันธ์ของผู้ร่วมเหตุการณ์

- บรรทัดฐานของการตีความ (norms of interpretation) คือ ความรู้ทั่วไปที่มีอยู่ร่วมกัน ข้อสมมติฐานทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชน

2.2.3 วัจนกรรมสื่อสาร (communicative act) คือ องค์ประกอบภายในเหตุการณ์สื่อสารที่แสดงเจตนาในการสื่อสาร วัจนกรรมสื่อสารอาจแสดงออกในรูปวจนภาษา (verbal) เช่น การขอร้อง การสั่ง และอวจนภาษา (nonverbal) เช่น การเลิกนิ้ว การมอง หรือการถอนหายใจยาว ทั้งนี้ในเหตุการณ์สื่อสารหนึ่งๆอาจมีวัจนกรรมได้หลายวัจนกรรม

การให้สัมภาษณ์ของนักการเมืองก็จัดได้ว่าเป็นสถานการณ์สื่อสารอย่างหนึ่ง ในสถานการณ์นี้มีเหตุการณ์สื่อสารหลัก คือ การซักถามขอคำตอบ และอาจจะมีเหตุการณ์สื่อสารอื่นได้ด้วย เช่น การเล่าเรื่อง การให้คำแนะนำ การห้ามไม่ให้ถาม เป็นต้น เหตุการณ์สื่อสารอื่นที่นอกเหนือจากการซักถามขอคำตอบมักพบในการให้สัมภาษณ์ที่มีการเถียงคำถามหรือการกลบเกลื่อน

ส่วนวัจนกรรมสื่อสารในการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในเหตุการณ์สื่อสารนี้จะมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจและน่าศึกษา เพราะนักการเมืองและสื่อมวลชนมีจุดประสงค์และเจตนาที่แตกต่างกัน สื่อมวลชนต้องการซักถามเพื่อขอคำตอบจากนักการเมือง ส่วนนักการเมืองต้องการเสนอเรื่องราวหรือข้อมูลต่อสาธารณชนโดยไม่คำนึงว่าข้อมูลเหล่านั้นจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่

สื่อมวลชนซักถามหรือไม่ คำนึงการถามและการตอบของทั้งสองฝ่ายจึงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปกว่าการถามและการตอบโดยทั่วไป

2.8 การสัมภาษณ์

เนื่องจากประเด็นหลักของการศึกษาคือ เรื่องการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมที่อธิบายเรื่องการสัมภาษณ์ รายละเอียดต่างๆในการสัมภาษณ์ และเรื่องการตอบคำถาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 นิยามของการสัมภาษณ์

วรวณี พุทธเจริญทอง (2539: 113) ได้ให้คำนิยามของการสัมภาษณ์ว่า “การสัมภาษณ์คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลที่ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ตลอดจนทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งจะแตกต่างจากการสนทนาโดยทั่วไป เพราะการสัมภาษณ์จะต้องมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ต้องเตรียมคำถามและติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์ บางครั้งก็มีกำหนดเวลาที่แน่นอน เพื่อจะได้นำผลของการสัมภาษณ์ไปเผยแพร่ให้สังคมได้รับรู้ หรือเป็นข้ออ้างอิงทางด้านวิชาการ”

นอกจากนิยามของการสัมภาษณ์ วรวณี พุทธเจริญทองยังได้แบ่งประเภทของการสัมภาษณ์ตามเกณฑ์วัตถุประสงค์ได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การสัมภาษณ์เพื่อการสื่อสารมวลชน
2. การสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาและวิจัย
3. การสัมภาษณ์เพื่อเข้าทำงาน

การสัมภาษณ์ที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ เป็นการสัมภาษณ์เพื่อการสื่อสารมวลชนอย่างหนึ่ง ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมเรื่องการสัมภาษณ์เพื่อการสื่อสารมวลชนไว้ด้วยดังต่อไปนี้

เม็ทซ์เลอร์ (Metzler, 1977) ได้ให้รายละเอียดเรื่องการสัมภาษณ์ว่า การสัมภาษณ์เพื่อการสื่อสารมวลชนที่ออกอากาศทางโทรทัศน์เปรียบเหมือนการแสดง ผู้พูดจะแสดงบทบาทที่ได้กำหนดไว้แล้วไว้คือ คือ เป็นผู้สัมภาษณ์หรือเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ แล้วแสดงออกมาต่อหน้าผู้ชมหรือ

สาธารณชน โดยลักษณะการแสดงออกของทั้งผู้สื่อข่าวและผู้ตอบคำถามไม่ได้เป็นการถาม-การตอบระหว่างกัน และไม่ได้ทำการสื่อสารระหว่างกันด้วย

“ The broadcast interview ‘is not merely a matter of getting information. It is, rather, a *performance*’. The speakers appear to be playing well-defined roles, and playing to the audience. To all appearances journalist and respondent are not, themselves, asking and answering questions, and thus not communicating, at least with each other.”

(Metzler, 1977: 100)

เนื่องจากผู้สื่อข่าวและผู้ตอบคำถามไม่ได้สื่อสารระหว่างกัน ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงไม่ทำการประเมินค่าหรือรับคำวิจารณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งในการสัมภาษณ์ นอกจากนี้เม็ทซ์เลอร์ยังได้อธิบายถึงเรื่องข้อจำกัดของเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะการสัมภาษณ์ที่ออกอากาศทางวิทยุหรือโทรทัศน์จะมีระยะเวลาที่สั้น ทำให้ผู้ตอบคำถามไม่ได้สนใจว่าคำถามจะเป็นอย่างไร ผู้ตอบคำถามจะพยายามใช้เวลาที่มืออยู่น้อยนี้ตอบหรือให้ข้อมูลที่ต้องการจะเสนอต่อสาธารณชน

นิยามการสัมภาษณ์เพื่อการสื่อสารมวลชนของเม็ทซ์เลอร์ สอดคล้องกับนิยามการสัมภาษณ์ของคิลลอน (Dillon, 1990) ที่ได้กล่าวว่า การสัมภาษณ์เพื่อการสื่อสารมวลชน คือ การสัมภาษณ์ที่ประกอบด้วย ลักษณะพิเศษของการใช้คำถามและคำตอบเพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร

“ ‘media’ interviews, especially news interviews, constitute a peculiar case with peculiar uses of question-answer as a communicative device.”

(Dillon, 1990: 94)

คิลลอนได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การสัมภาษณ์เพื่อการสื่อสารมวลชนประกอบด้วย ผู้สื่อข่าวมีหน้าที่หลักในการถามคำถาม ส่วนผู้ตอบคำถาม คือ บุคคลผู้มีชื่อเสียงในวงการต่างๆ ซึ่งเขาเหล่านั้นมักจะตอบคำถามของผู้สื่อข่าวแบบเดียว ทำให้ผู้สื่อข่าวต้องถามคำถามไปเรื่อยๆ จนกว่าจะได้รับคำตอบ

ในการถามคำถาม ผู้สื่อข่าวทำหน้าที่เป็นเหมือนตัวแทนของผู้ชมหรือประชาชนที่ต้องการทราบข้อเท็จจริงต่างๆ จึงใช้สิทธิในการถามคำถามเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบข้อเท็จจริง ส่วนผู้ตอบคำถามเปรียบเหมือนตัวแทนของกลุ่มคนในสาขาอาชีพเดียวกัน ที่มาให้คำตอบกับ

สาธารณชน ทั้งผู้สื่อข่าวและผู้ตอบคำถามจึงเหมือนกับไม่ได้สื่อสารระหว่างกัน แต่เป็นการถาม-การตอบผ่านไปยังผู้รวมแทน ดังนั้นผู้สื่อข่าวจึงไม่แสดงทัศนคติของตนต่อคำตอบ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความเห็นด้วยหรือขัดแย้งก็ตาม

จากคำอธิบายของคิดลอนข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ในข้อมูลการสัมภาษณ์มีลักษณะของการถามและการตอบแตกต่างจากที่คิดลอนอธิบายไว้ คือ ผู้สื่อข่าวและนักการเมืองมักจะถามและตอบได้กันไปมา บางครั้งผู้สื่อข่าวก็แสดงความคิดเห็นส่วนตัวต่อคำตอบของนักการเมืองแทรกไปในคำถามที่ถามด้วย ส่วนนักการเมืองก็แสดงความคิดเห็นต่อคำถามของผู้สื่อข่าว เช่นกล่าวว่าคุณถามไม่เหมาะสมที่จะถามหรือข้อมูลคำถามไม่ถูกต้อง ลักษณะดังกล่าวนี้ จึงแตกต่างจากที่คิดลอนอธิบายว่า ผู้สื่อข่าวไม่แสดงทัศนคติของตนต่อคำตอบ และผู้สื่อข่าวกับผู้ตอบคำถาม ไม่ได้สื่อสารระหว่างกัน

2.3.2 คำถามในการสัมภาษณ์

คำถาม เป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการสัมภาษณ์ เพราะการสัมภาษณ์จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับความรู้ในการตั้งคำถามอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากคำถามไม่ใช่เพียงแค่เป็นการหาข้อมูลเท่านั้น แต่คำถามยังเป็นสิ่งที่ขยายความเข้าใจหรือตรวจสอบความถูกต้อง ตลอดจนทัศนคติ ความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย ดังนั้นผู้สัมภาษณ์ควรรู้เกี่ยวกับประเภทคำถามที่ควรจะใช้สำหรับการสัมภาษณ์ของงานแต่ละประเภทด้วย คำถามในการสัมภาษณ์อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะตามคำอธิบายของวอร์นีย์ ทูทชเชอริอุทอง (2539: 117) ดังนี้

2.3.2.1 คำถามเปิด คือ คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเหมาะสำหรับการสัมภาษณ์โดยทั่วไป ตัวอย่างเช่น

“อยากให้คุณจินตนาการเปรียบเทียบการเล่นหนังกับการแสดงละครทีวีว่ามีความยากอย่างไรบ้าง”

2.3.2.2 คำถามปิด คือ คำถามที่ผู้ถามต้องการคำตอบเพียงจุดใดจุดหนึ่ง หรือตอบในวงแคบโดยไม่ต้องถามคำอธิบาย ซึ่งลักษณะคำถามมักจะให้เลือกคำตอบว่าใช่หรือไม่ หรือกำหนดจุดที่ต้องการให้ตอบเพียงจุดเดียว ตัวอย่างเช่น

“คุณใช้เวลาดูทีวีวันละกี่ชั่วโมง”

2.3.3 รูปแบบการตอบคำถาม

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาครอบคลุมถึงกลไกทางภาษาในการตอบคำถาม จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจเรื่องการตอบคำถามว่ามีรูปแบบอย่างไรบ้าง จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าคิลลอน (Dillon, 1990:146-149) ได้อธิบายถึงรูปแบบของการตอบคำถามไว้ได้อย่างดี โดยจำแนกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

2.3.3.1 การไม่สนองคำถาม (non-responses) คือ การตอบคำถามแบบนอกเรื่อง คำตอบที่ได้จะไม่สอดคล้องกับคำถามของผู้สนทนา โดยผู้ตอบคำถามอาจนิ่งเงียบไม่กล่าวด้วยคำอะไรเลย หรืออาจเปลี่ยนหัวข้อเรื่องที่เป็นคำถาม ดังตัวอย่างที่แสดงว่าผู้ตอบพยายามไม่กล่าวถึงเรื่องคำถาม แต่เปลี่ยนไปกล่าวถึงวิธีการทางการชกมวยแทนการให้คำตอบ

Q : Is it in your mind to invite Mr. Tchernenko to come to Britain?

A : Well no no don't jump too quickly, one of the things if you're doing diplomacy is you must go stage by stage.

สำหรับการตอบคำถามแบบเข้าเรื่อง(response) คำตอบที่ได้รับจะสอดคล้องกับคำถาม โดยเป็นด้วยคำที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับคำถาม ผู้ตอบคำถามอาจทวนคำถาม หรือกล่าวอ้างถึงถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำถามในคำตอบ

2.3.3.2 การสนองคำถามแบบเลี่ยงประเด็น (non-answer responses) คือ การตอบคำถามแบบเข้าเรื่องแต่เลี่ยงประเด็นคำถาม ลักษณะของการตอบจะสอดคล้องกับคำถามแต่ไม่ได้ให้คำตอบอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเป็นเพียงการรับรู้เรื่องที่ถามแต่ไม่ได้ให้คำตอบในประเด็นที่ต้องการถาม ลักษณะการตอบที่สอดคล้องกับคำถามแบบนี้แสดงออกมาในรูปของการกล่าวขอโทษ (excuses) เป็นการตอบที่แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบไม่สามารถตอบคำถามได้หรือไม่ต้องการจะตอบคำถาม

การตอบคำถามแบบเข้าเรื่องแต่เลี่ยงประเด็นคำถามอีกลักษณะหนึ่งคือ การเลี่ยงคำถาม ผู้ตอบคำถามจะพยายามแสดงว่าผู้ถามคำถามทราบเรื่องราวที่อยู่แล้ว และอาจกล่าวว่าผู้ถามไม่ควรถามคำถามเหล่านี้ นอกจากนี้ผู้ตอบยังอาจแสดงการปฏิเสธหรือไม่ยอมรับคำถามนั้นๆด้วย ลักษณะการตอบที่สอดคล้องกับคำถามแต่ไม่ได้ให้คำตอบนี้พบมากในการให้สัมภาษณ์ต่อมวลชนของผู้มีชื่อเสียง

เกรทแบทซ์ (Greatbatch, 1986) ได้แบ่งการสนองคำถามแบบเลี่ยงประเด็นคำถามออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

ก) เป็นลักษณะของการกล่าวอ้างว่ามีข้อมูลไม่เพียงพอจึงไม่สามารถตอบคำถามได้ เช่น การตอบว่าไม่รู้หรือไม่ทราบ ดังตัวอย่าง

A : Well, I can't deny or confirm it until I receive the evidence that you tell me I'm going to get tomorrow.

ข) เป็นการปฏิเสธสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคำถามหรือปฏิเสธตัวคำถามเองด้วย ตัวอย่าง

Q : Do you quite like Mr. Wilson?

A : Well, I think in politics you see, it's not a question of going about *linking* people or not, it's a question of *dealing* with people. And I've always been able to deal perfectly well with Mr. Wilson and indeed he has with me.

ค) เป็นการทวนคำถาม โดยการกล่าวซ้ำถ้อยคำของคำถาม ตัวอย่างเช่น

Q : What job do you see for Tony Benn?

A : Of course, if Tony Benn is elected he will be offered some job in the Cabinet, and I'd be very happy to do that, and I hope that that will occur.

ง) เป็นการปฏิเสธไม่ตอบคำถามเลย แต่ส่วนใหญ่การปฏิเสธมักไม่ได้แสดงโดยตรง แต่เป็นแบบปกปิด โดยผู้ตอบคำถามจะกล่าวถึงหัวข้อเรื่องที่สนทนาแต่ไม่ได้กล่าวถึงคำถาม ตัวอย่างเช่น

A : The advice to our members is That is the advice to our members.

Q : But mhm I didn't ask you what advice you were giving, do you think that

2.3.3.3 การสนองคำถามแบบตรงประเด็น (answer-responses) คือ การตอบแบบเข้าเรื่องและตรงประเด็นคำถาม คำตอบที่ได้จะสอดคล้องกับคำถาม และเป็นการตอบคำถามนั้นโดยตรง จึงเป็นเหมือนการเติมเต็มส่วนที่เป็นความคาดหมายของคำถามให้สมบูรณ์ และเหมาะสมกับมุมมองของผู้ถามคำถาม ตัวอย่างเช่น

Q : Was she wearing the green dress, the emerald bracelet, or both?

A : She wasn't wearing green or emeralds. She was naked.

การจำแนกรูปแบบการตอบคำถามของคิดลอนและเกรทแบทซ์ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์รูปแบบการตอบคำถามของนักการเมือง แต่คิดลอนและเกรทแบทซ์ไม่ได้อธิบายถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนก ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้เกณฑ์ทางด้านวากยสัมพันธ์ประกอบกับคำอธิบายของทั้งสองคนในการวิเคราะห์รูปแบบการตอบคำถามของนักการเมือง ซึ่งเกณฑ์ที่นำมาใช้วิเคราะห์ คือ ความต่อเนื่องของแก่นความของกิวอน รายละเอียดของกรอบทฤษฎีนี้จะกล่าวต่อไป

2.3.4 การเลี่ยงคำถามในการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน

การสัมภาษณ์ของสื่อมวลชนเป็นการถาม-การตอบระหว่างผู้สื่อข่าวกับผู้ให้สัมภาษณ์ สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์มีลักษณะการตอบคำถามที่นิยมใช้กันมาก คือ การเลี่ยงคำถาม ดังนั้นการเลี่ยงคำถามจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการตอบคำถามที่พบมากในการสัมภาษณ์เพื่อการสื่อสารมวลชนโดยเฉพาะเมื่อผู้ให้สัมภาษณ์เป็นนักการเมืองมักจะใช้การเลี่ยงคำถามในการให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน ซึ่งมีผู้ศึกษาเรื่องการเลี่ยงคำถามไว้ดังนี้

แฮริส (Harris, 1991: 76-98) ได้เขียนบทความเรื่อง "Evasive Action : How Politicians Respond to Questions in Political Interviews" เพื่ออธิบายถึงการเลี่ยงคำถามของนักการเมืองในการให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยพอจะสรุปนิยามของการเลี่ยงคำถามจากคำอธิบายของแฮริสได้ว่าการเลี่ยงคำถาม คือ การไม่ให้คำตอบที่ตรงกับประเด็นคำถาม

แฮริสกล่าวว่า ส่วนใหญ่ในการสัมภาษณ์ นักการเมืองมักไม่ตอบคำถาม แต่นักการเมืองใช้การสัมภาษณ์เป็นหนทางที่จะได้พูดในสิ่งที่ตัวเองต้องการจะพูดหรือเสนอต่อสาธารณชน นักการเมืองมักตอบคำถามให้ยาวมากๆ จนทำให้ตีตามที่ได้ถามไปตั้งแต่แรกเลยก็ได้ และคำถามเองบางครั้งก็เอื้อให้นักการเมืองเลี่ยงคำถาม เพราะผู้สื่อข่าวมักถามคำถามที่ยาวและซับซ้อนจนทำให้ผู้ตอบไม่ตอบคำถามตามตรงได้ด้วย

ในบทความนี้ แฮริสได้แบ่งวิธีการตอบคำถามของนักการเมืองเป็น 3 ลักษณะ คือ การตอบตรง การตอบอ้อมค้อม และการตอบแย้ง การตอบคำถามทั้งสามลักษณะที่แบ่งนี้ แฮริสจำแนกด้วยเกณฑ์ระดับของการเลี่ยงคำถามที่ต่างกัน โดยการตอบแย้งแสดงถึงระดับของการเลี่ยงคำถามมากที่สุด ส่วนการตอบอ้อมค้อมจะมีระดับการเลี่ยงคำถามน้อยกว่าการตอบแย้ง ส่วนการตอบตรงก็ถือว่าไม่เป็นการเลี่ยงคำถาม

2.3.4.1 **การตอบถ้อยคำ** (indirect answers) เป็นการตอบคำถามที่ให้ความเห็นของตนเองรวมไปกับการตอบแต่ไม่ให้คำตอบที่ชัดเจนไปเลยว่าจะตอบรับหรือตอบปฏิเสธ การตอบลักษณะนี้จัดว่าเป็นการเถียงคำถามที่ยังคงรักษาความเชื่อมโยงกับประเด็นของคำถาม ตัวอย่างเช่น

Q : Are you convinced that there won't be some kind of- there won't be a U-turn but there may be some kind of adjustment made which will win favour from all the electorate?

A : There may be the public. There may be but the public. The public are not going to be fooled by any last minute tinkering.

2.3.4.2 **การตอบแย้ง** (challenges) เป็นการตอบคำถามที่แย้งกับข้อสมมติฐานของคำถาม ซึ่งแสดงว่าข้อมูลของคำถามนั้นไม่ถูกต้อง การตอบแย้งแสดงถึงลักษณะการเถียงคำถามที่มากที่สุด ตัวอย่างเช่น

Q : Would you be willing to accept a position in Mr. Kinnock's Front bench team? Whatever position that might be.

A : Peter. That's a very typical question. You see you're not a bit interested in what you know. The Labour Party can do to save the British people.

Q : When you say it's the legitimate point of view? Is it also your own point of view?

A : Well, whether it is my point of view or not is not material.

เคลย์แมน (Clayman, 1993: 159-188) ได้อธิบายถึงวิธีการเถียงคำถามอีกวิธีหนึ่งคือ **การแก้ไขคำถาม** เคลย์แมนกล่าวว่า การแก้ไขคำถาม คือ การตอบคำถามโดยทำการแก้ไขคำถามก่อนและเป็นการทวนคำถามซ้ำอีกครั้งก่อนจะตอบคำถาม แต่ในการทวนคำถามนั้นผู้ตอบจะไม่ทวนคำทุกคำของคำถาม แต่จะเปลี่ยนแปลงคำบางคำให้ต่างออกไปจากคำถามในตอนแรก และอาจจะเป็นการสรุปประเด็นของคำถามก็ได้ ส่วนที่ต่อจากการแก้ไขคำถามหรือทวนคำถามจะเป็นคำตอบ แต่คำตอบที่ให้จะเป็นการตอบคำถามที่มีการแก้ไขแล้วมากกว่าจะตอบคำถามดั้งเดิมของผู้ถาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้ แสดงการแก้ไขคำถามก่อนการตอบคำถาม

- Q : On that particular point, *you have been briefed in some detail on the evidence in the Agnew problem.* You are also a lawyer with some expertise. You could tell us-
- A : Some would question that.
- Q : whether there is any substance to Mr. Agnew's charges that *this is a frivolous investigation, that it is a frameup, and that it is in fact a smear.*
- A : *Mister Mollenhoff, when you say that I have been briefed on the charges, I should respond to that by saying that I have not heard the witnesses. I have only been briefed on what it is believed the witnesses might testify to. As far as the charges are concerned, they are serious and not frivolous. ...*

วิธีการแก้ไขคำถามของผู้ตอบยังเป็นการนำไปสู่การเปลี่ยนประเด็นคำถาม โดยการเปลี่ยนเนื้อหาหรือประเด็นเพื่อที่จะเข้าสู่หัวเรื่องใหม่ และยังพยายามที่จะเชื่อมโยงกับคำถามแรกที่ได้ถามไปแล้วด้วย จึงนิยมใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อเปลี่ยนประเด็นคำถาม ดังตัวอย่าง

- Q : Uh- I told you some days ago when we spoke, and I told our audience this evening that I would ask you both questions. I will ask you the first now just before we take a break because I think I know what your answer's gonna be.
Did you have an affair with Miss Rice?
- A : .hhhh Mister Koppel *if the question is* in the twenty nine years of my marriage, including two public separations *have I been absolutely and totally faithful to my wife* .hhh I regret to say the answer is no ...

การที่จะรู้ว่าผู้ตอบได้ใช้การหลีกเลี่ยงคำถามหรือไม่นั้น ผู้สื่อข่าวจะสังเกตได้จากคำตอบที่ได้รับว่าสมบูรณ์เพียงพอกับคำถามที่ได้ถามไปหรือไม่ ถ้าได้รับคำตอบที่ไม่สมบูรณ์เพียงพอแล้วต้องถามคำถามเพิ่มไปอีก แสดงว่าคำตอบก่อนหน้านี้มีการพยายามเลี่ยงคำถามรวมอยู่กับคำตอบด้วย ตัวอย่างเช่น

Q : Senator I wanna take you back if I can to the question Judy asked you about some of the apprehensions people may feel about your being a heartbeat away from the presidency. And let us assume if we can for the sake of this question that you become Vice President and the President is incapacitated for one reason or another and you have to take the reigns of power. When that moment came, what would be the first steps that you'd take and why?

A : First I'd say a prayer for myself and for the country that I'm about to lead. And then I would assemble his people and talk. And I think this question keeps going back to the qualifications and what kind of vice president in this hypothetical situation if I had to assume the responsibilities of president what I would be and as I have said....

Q : *Senator I wanna take you back to the question that I asked you earlier about what would happen if you were to take over in an emergency and what you would do first and why. You said you'd prayer and you said something about a meeting. What would you do next?*

นอกจากเฮริสกับเคลย์แมนที่อธิบายเรื่องการเลี่ยงคำถามแล้ว กาลาซินสกี (Galasinski, 1996) เป็นผู้ที่ศึกษาเรื่องการเลี่ยงคำถาม และกาลาซินสกีได้ให้นิยามของการเลี่ยงคำถามว่า ถ้อยคำที่เลี่ยงคำถาม คือการตอบคำถามที่คงใจจะไม่ให้สัมพันธ์กับคำถาม

“ An evasive utterance is understood as an intentionally semantically irrelevant response to a question.”

(Galasinski, 1996: 1)

กาลาซินสกียังได้แบ่งการเลี่ยงคำถามเป็น 2 ลักษณะ คือ การเลี่ยงคำถามแบบเปิดเผยและการเลี่ยงคำถามแบบซ่อนเร้น

ก. การเลี่ยงคำถามแบบเปิดเผย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) การเลี่ยงคำถาม ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการตอบที่เฮริสเรียกว่า การตอบแย้ง ผู้ตอบคำถามจะไม่ให้คำตอบแต่กลับกล่าวว่าคำถามที่ถามนี้ไม่สามารถตอบได้ อาจเป็นเพราะคำถามนั้นผิด หรือคำถามนั้นเป็นผลมาจากการได้รับหลักฐานหรือข้ออ้างที่ผิด ตัวอย่างเช่น

- Q : Do you want stiffer sentences on adult criminals?
- A : It's not a question of whether they are stiffer or not, it's a question of what the appropriate sentence is.

นอกจากนี้ผู้ตอบอาจแสดงว่า คำถามไม่เหมาะสมที่จะนำมาถามคน เพราะตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือ ไม่มีอำนาจกระทำการใดๆในเรื่องที่นำมาถาม ตัวอย่างเช่น

- Q : What could the Prime Minister do about it?
- A : Ah, that's really for him to answer, not for me, I think.

2) การตอบคำถามที่ต้องอาศัยการตีความ เป็นการตอบแบบข้อม โดยอาจจะถามคำถามกลับไปยังผู้ถามก็ได้ ซึ่งผู้ถามต้องตีความว่าสิ่งที่ตอบมานั้นเป็นคำตอบของคำถามที่ได้ถามไปหรือไม่ ตัวอย่างเช่น

- Q : Would you vote for the Senate anti-abortion bill?
- A : What kind of stance can a member of a Christian party take?

ข. การเลี่ยงคำถามแบบซ่อนเร้น เป็นลักษณะที่ผู้ตอบคำถามไม่แสดงออกว่าเขาไม่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม ผู้ตอบแสดงเหมือนว่าเขาได้ตอบคำถามไปแล้ว แต่ความจริงยังไม่ได้ตอบคำถามเลย วิธีการที่ผู้ตอบแสร้งว่าได้ตอบคำถามแล้ว คือ การทวนคำถามหรือการปรับปรุงคำถาม ทำให้ประเด็นของคำถามเปลี่ยนไป และผู้ตอบจะไปมุ่งเน้นตอบคำถามที่ตนเองได้ปรับปรุงใหม่และแทนคำถามดั้งเดิมที่ผู้ถามได้ตั้งขึ้น จึงมีลักษณะเกี่ยวกับการแก้ไขคำถามที่เคลย์แมน ได้อธิบายไว้ก่อนหน้านี้แล้ว ตัวอย่างเช่น

- Q : Do you defend the right of the tobacco industry to urge the pupils in Elaine Foster's school to smoke something which will damage their health?
- A : I defend the right of the tobacco industry to advertise their product.

Q : Do you think we have a duty to do that, not just peace-keeping but also peace-making?

A : I think that UN generally is gonna have to move from peace-keeping to peace-making. I think that's a fact of life.

คำอธิบายเรื่องการเลี้ยงคำถามข้างต้น ผู้วิจัยนำไปใช้ในการวิเคราะห์และจำแนกรูปแบบการตอบคำถามของนักการเมืองร่วมกับวิธีการจำแนกรูปแบบการตอบคำถามของคิดตอนและเกรทแบทซ์ โดยการเลี้ยงคำถามจัดว่าเป็นชนิดหนึ่งของการสนทนาแบบเลี้ยงประเด็นตามการจำแนกของคิดตอน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเรื่องการเลี้ยงคำถามมาประกอบการวิเคราะห์เพื่อจำแนกรูปแบบการตอบคำถามของนักการเมือง และพิจารณาว่านักการเมืองใช้วิธีการเลี้ยงคำถามอย่างไรบ้าง

2.4 การกลบเกลื่อน

การกลบเกลื่อน (hedging) เป็นวิธีหนึ่งที่ผู้พูดมักใช้ในการสนทนา เพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง หรือไม่ต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนกล่าวออกมา ลักษณะการกลบเกลื่อนนี้เป็นวิธีที่นักการเมืองใช้ในการตอบคำถามเมื่อให้สัมภาษณ์ด้วย เนื่องจากในการให้สัมภาษณ์ของนักการเมือง นักการเมืองมักตอบคำถามที่แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง และพยายามไม่แสดงความคิดเห็นส่วนตัวออกมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงทบทวนวรรณกรรมเรื่องการกลบเกลื่อน เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เรื่องการกลบเกลื่อนที่นักการเมืองใช้ในการให้สัมภาษณ์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1978) ได้อธิบายเรื่องการกลบเกลื่อนว่า การกลบเกลื่อน คือ วิธีการที่ช่วยผ่อนผันหลักการความร่วมมือในการสนทนาและเพื่อจุดประสงค์ในการรักษาหน้าของผู้ที่ใช้การกลบเกลื่อน

“ conversational principles are the source of strong background assumptions about cooperation, informativeness, truthfulness, relevance, and clarity, which on many occasions need to be softened for reason of face. Here too, hedges are the most immediate tool for the job.”

(Brown and Levinson, 1978: 151)

จากคำอธิบายข้างต้น บรรานและเดวินสันได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การกลบเกลื่อน มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความสุภาพของผู้พูด และแสดงว่าผู้พูดไม่ต้องการผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ได้กล่าวไป บรรานและเดวินสันได้นำหลักการความร่วมมือในการสนทนา(The Cooperative Principle) ที่ไกรซ (Grice, 1975) เป็นผู้คิดขึ้นมาเป็นเกณฑ์ในการอธิบายวิธีการกลบเกลื่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปหลักการความร่วมมือในการสนทนาของไกรซ เพื่อเป็นพื้นฐานในการอธิบายแนวคิดเรื่องการกลบเกลื่อน ดังนี้

ไกรซ (Grice, 1975) เป็นผู้ที่คิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาขึ้น เพื่อแสดงว่าเมื่อคู่สนทนาปฏิบัติตามหลักการความร่วมมือที่ตรงกัน การสนทนาจะราบรื่นและสัมฤทธิ์ผล และผู้ร่วมสนทนาจะเข้าใจและตีความการสนทนาได้ตรงกัน ไกรซได้แบ่งหลักการความร่วมมือในการสนทนาออกเป็นกฎ 4 ข้อ ถ้าการสนทนาเป็นไปตามกฎทั้ง 4 ข้อถือได้ว่าเป็นการสนทนาที่ดี กฎทั้ง 4 ข้อ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. **กฎด้านปริมาณ (maxim of quantity)** คือ ให้ข้อมูลที่จำเป็น และไม่ให้ข้อมูลมากเกินไป

ข. **กฎด้านคุณภาพ (maxim of quality)** คือ พูดในสิ่งที่จริง และไม่พูดในสิ่งที่คนมีหลักฐานไม่เพียงพอ

ค. **กฎด้านความสอดคล้อง (maxim of relation)** คือ พูดให้สอดคล้องกับเรื่องที่กำลังสนทนา ตัวอย่างการใช้ภาษาที่ละเมิดกฎด้านความสอดคล้องแสดงว่าผู้ตอบคำถามไม่ได้ให้คำตอบที่สัมพันธ์กับเรื่องที่ถาม

ง. **กฎด้านรูปแบบ (maxim of manner)** คือ พูดเรียงตามลำดับ ไม่พูดเขินเขื่อ ก้าวร้าวและซ้ำซาก ตัวอย่างการใช้ภาษาที่ละเมิดกฎด้านรูปแบบแสดงว่าผู้ตอบคำถามให้คำตอบที่เขินเขื่อ ไม่เรียงลำดับ

จากหลักการความร่วมมือในการสนทนาทั้ง 4 ข้อข้างต้น บรรานและเดวินสันได้ใช้เป็นเกณฑ์ในการอธิบายเรื่องการกลบเกลื่อน ดังต่อไปนี้

2.4.1 **การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงคุณภาพ (Quality hedges)** แสดงว่าผู้พูดไม่ต้องการรับผิดชอบต่อความจริงทั้งหมดของข้อมูลที่เขากล่าวออกมา ผู้พูดมักใช้คำกริยาที่แสดงการกลบเกลื่อน (verbs of hedging) ทำให้ความหมายอ่อนลง ได้แก่ think, believe, assume เป็นต้น ผู้พูดอาจใช้วลีที่แสดงการยอมรับข้อสันนิษฐานของข้อมูลที่ให้กับผู้ฟังก็ได้ เช่น

As you know ____

As is well known ____

As you and I both know ____

บางภาษา เช่น ภาษาทมิฬ (Tamil) ใช้รูปกาลที่แสดงอรรถาณูเคราะห์ (tense modals) เป็นกลไกในการกลบเกลื่อน โดยเลือกรูปของกริยาที่แสดงระดับของความน่าจะเป็นจริงตามการคาดคะเน เช่น

varraan (present tense) 'He's (definitely) coming.'

varuvaan (future) 'He will (probably) come.'

varalaam (modal) 'He may come.'

vantaahum varuvaan 'He just may come.'

vantaalum varalaam 'He just might come.'

นอกจากนี้การใช้ประโยคแบบกำปั้นทุบดิน (tautologies) เป็นการแสดงการกลบเกลื่อนด้วย เช่น

If he comes, he will/may come.

2.4.2 การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงปริมาณ (Quantity hedges) แสดงว่าข้อมูลของผู้พูดมีไม่มากพอหรือไม่ชัดเจนเพียงพออย่างที่คาดหวังไว้ ในภาษาอังกฤษมีการใช้คำนวน (expressions) ต่างๆ ได้แก่

more or less give or take a few

or so all in all

to some extent I should think

I can't tell you any more than that it's ____

in short so to speak

และการใช้คำนี้ปริวิต (discourse markers) แสดงการกลบเกลื่อนเช่นกัน ได้แก่ well, you know, I mean เป็นต้น

2.4.3 การกลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงความสอดคล้อง (Relevance hedges) แสดงว่าผู้พูดต้องการจะพูดออกนอกเรื่อง นอกประเด็น หรือเปลี่ยนหัวข้อเรื่องที่พูดอยู่เดิม มีการใช้คำแสดงความขอโทษเพื่อเปลี่ยนประเด็น เช่น

Sorry, I've just thought ____

Excuse me if I mention this while I'm thinking of it ____

By the way ____

Anyway ____

All right, now ____

Oh I know ____

relevant,

This may not be appropriate, but ____

timely,

2.4.4 การกลบเกลื่อนด้วยการละเมียดเจือปนใจเชิงรูปแบบ (Manner hedges) แสดงว่า ผู้พูดไม่ได้กล่าวด้วยคำออกมาอย่างชัดเจน และข้อความที่แสดงการกลบเกลื่อนสามารถตัดออกไปได้โดยไม่เสียความ เช่น

I'm getting at

if you see what I'm driving at.

I mean.

What I mean was ____

More clearly ____

to be succinct

in a nutshell

not to beat about the bush ____

To put it more simply ____

Now, to be absolutely clear, I want ____

นอกจากการกลบเกลื่อนที่แสดงด้วยรูปภาพแล้ว การกลบเกลื่อนยังสามารถแสดงด้วยการใช้ท่าทางประกอบการพูดด้วย เช่น การเลิกคิ้ว การถลึงตา การทำหน้าตาจริงจัง หรือการแสดงความตั้งใจในการพูดโดยการพูดที่มี เออ, อ่า เป็นต้น

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องการกลบเกลื่อนของบราวน์และเลวินสันมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์หากทวิวิธีการกลบเกลื่อนที่นักการเมืองใช้ในการตอบคำถาม โดยวิเคราะห์ว่านักการเมืองใช้วิธีการกลบเกลื่อนที่ละเมียดหลักการความร่วมมือในการสนทนาของโกรชอย่างไบบ้าง และนำตัวอย่างรูปภาพที่แสดงการกลบเกลื่อนตามคำอธิบายของบราวน์และเลวินสันมาเป็นแนวทางในการศึกษาถ้อยคำที่นักการเมืองใช้ในการกลบเกลื่อนด้วย

2.5 ความต่อเนื่องของแก่นความ

ในการจำแนกรูปแบบการตอบคำถามของนักการเมือง ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการตอบคำถามที่คิดล่อนได้แบ่งไว้มาเป็นแนวทางในการจำแนก แต่คิดล่อนไม่ได้อธิบายอย่างชัดเจนว่าใช้เกณฑ์อะไรในการจำแนกรูปแบบการตอบคำถาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีความต่อเนื่องของแก่นความมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดเกณฑ์ในการจำแนกรูปแบบการตอบคำถามของนักการเมือง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.5.1 แก่นความ (topic)

บราวน์และยูล (Brown and Yule, 1983) ได้อธิบายถึงแก่นความว่า แก่นความเป็นสิ่งที่แสดงเนื้อหาของปริจเฉท โดยแสดงว่าปริจเฉทนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

“The notion of ‘topic’ is clearly an intuitively satisfactory way of describing the unifying principle which makes one stretch of discourse ‘about’ something and the next stretch ‘about’ something else.”

(Brown and Yule, 1983: 70)

บราวน์และยูลได้แบ่งแก่นความเป็น 2 ระดับ คือ

ก. แก่นความระดับประโยค (sentential topic) เป็นส่วนของโครงสร้างความของประโยค โครงสร้างความมี 2 องค์ประกอบคือ แก่นความ (topic) คือ สิ่งที่ผู้พูดกล่าวออกมา และเนื้อหา (comment) คือ ส่วนที่ขยายหรือกล่าวถึงแก่นความ สำหรับการสนทนาแก่นความหมายถึงเรื่องที่คุณพูดกล่าวถึง ตัวอย่างแก่นความและเนื้อหา

topic	comment
John /	ran away.

That new book by Thomas Guernsey /I haven't read yet.

มอร์แกน (Morgan, 1975) ได้อธิบายถึงแก่นความระดับประโยคว่า ประโยคไม่ได้มีแก่นความของมันเอง แต่ผู้พูดต่างหากที่เลือกที่จะนำสาระใดมาเป็นแก่นความ กล่าวคือ ผู้พูดเป็นผู้ที่เลือกทำอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องการจะสื่อจึงนำขึ้นมาก่อนเป็นแก่นความของประโยค แล้วจึงขยายความของสิ่งที่เป็นแก่นความในส่วนของเนื้อหา

“ it is not sentences that have topics, but speakers.”

(Morgan, 1975: 434)

ข. แก่นความระดับปริงเจต (discourse topic) เป็นข้อความที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องมาขยายความของแก่นความ แก่นความระดับปริงเจตจึงมีใช้เพียงนามวลีทั่วไป แต่เหมือนเป็นชื่อเรื่องของปริงเจตนั้น ซึ่งจะต้องมีเนื้อหาภายในปริงเจตมาขยายแก่นความ ตัวอย่างเช่น ชื่อของบทความ

Travelling Tip

Before a trip abroad, it's an idea to get your teeth checked. A badly filled tooth will almost certainly begin to ache in-flight when air behind the filling expands as the plane climbs to high altitudes. A check will also eliminate the nightmares of emergency dental work in foreign countries with no gas!

2.5.2 ความต่อเนื่อง (continuity) เป็นสิ่งที่แสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของแก่นความภายในปริงเจต มีรูปแบบแสดงแทนความต่อเนื่องได้หลายรูปแบบ เช่น นามวลี คำสรรพนาม เป็นต้น กิวอน (Givon, 1983: 7-9) ได้แบ่งการแสดงความต่อเนื่องไว้ 3 ประเภท คือ

ก. ความต่อเนื่องของเนื้อหา (thematic continuity) เป็นความต่อเนื่องระดับมหภาคที่ครอบคลุมความต่อเนื่องระดับอื่นๆ ในปริงเจต แสดงถึงภาพรวมของการเชื่อมโยงเนื้อหาภายในปริงเจต ประกอบด้วยความต่อเนื่องของเหตุการณ์และความต่อเนื่องของแก่นความ

ข. ความต่อเนื่องของเหตุการณ์ (action continuity) เป็นการแสดงความต่อเนื่องและลำดับของการเกิดเหตุการณ์โดยการเชื่อมโยงของเวลา กลไกภาษาที่ใช้แสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์ คือ กาล (tense) การณ์ลักษณะ (aspect) และอรรถานุเคราะห์ (modality) ของคำกริยาในปริงเจต

ค. ความต่อเนื่องของแก่นความ (topics/participants continuity) เป็นการแสดงถึงความต่อเนื่องโดยการเชื่อมโยงเนื้อหาภายในปริงเจต กลไกภาษาที่ใช้แสดงความต่อเนื่องของแก่นความ ได้แก่ นามวลี คำสรรพนาม หรือการระบุรูปของนามวลี

กิวอน (Givon, 1983: 347-361) ได้เขียนบทความเรื่อง "Topic Continuity in Spoken English" เพื่อศึกษาความต่อเนื่องของแก่นความในปริงเจตภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาพูด โดยข้อมูลที่นำมาศึกษาเป็นการถ่ายทอดเรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวประวัติของชายวัย 55 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในรัฐนิวเม็กซิโก บทความนี้เป็นการศึกษารูปแบบแสดงความต่อเนื่องของแก่นความของนามวลีที่เป็นประธานเท่านั้น และพบว่า มีรูปแบบภาษาที่แสดงแก่นความดังนี้

1) การละรูป (zero anaphora) ดังตัวอย่าง

___ and the turkeys would come in and *Q* roost in ___

2) สรรพนาม (pronouns) ได้แก่ สรรพนามบุรุษที่ 3 ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์

ตัวอย่าง

___ *He* was born in Sherman, and when *he* was about a year old *they* moved down to ___ Hanson ___

3) นามวลีที่เฉพาะ (definite NP's, Def) ได้แก่ ชื่อเฉพาะ นามวลีที่มีคำนำหน้านาม และนามวลีที่มีคำบ่งชี้ ดังต่อไปนี้

___ and ol' *John* told him, he said ____

___ Anyway, *the turkeys* would come into the river to roost ___

___ *that mesquite* was thick back then ___

4) นามวลีที่มีสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของ (possessed definite NP's) ตัวอย่าง

___ Well *my dad* was born in Sherman ___

5) นามวลีที่เฉพาะตามหลังช่วงเงียบ (definite NP's followed by a pause) แสดงถึงความลังเลไม่แน่ใจจึงมีความต่อเนื่องน้อย ตัวอย่าง

___ and of course the hunters started coming in and coyotes and *the...the predators* got to take there ___

6) นามวลีที่เฉพาะที่มีการซ้ำ (definite NP's involving repetition) เป็นการซ้ำหัวข้อ (topic repetition) หรือการแทนที่ (substitution) แสดงความต่อเนื่องน้อย ดังตัวอย่าง

___ *ours, our homestead* was about fifty miles south of Grants ___

___ *my older... three or four brothers* were born ____

7) สรรพนามบ่งชี้ (demonstrative pronouns) เช่น *that* แทนเนื้อความที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ดังนี้

___ the winter of thirty-one, spring of thirty-two. And ah, it was four feet (of snow) all over, *that's* when these ol' wild horses ate each other's tails out and ate their manes off and, and ate so many it killed a bunch of them 'cause they ate pinon needles, and dried sticks, you know, they'd

ruin their stomachs and just killed them, you know. That was that kind of a winter ----

จากการจำแนกความต่อเนื่องเป็น 3 ประเภทข้างต้น กิวอนได้สรุปว่าความต่อเนื่องของแก่นความและความต่อเนื่องของเหตุการณ์เป็นความต่อเนื่องระดับจุลภาค โดยมีความต่อเนื่องระดับมหภาค คือ ความต่อเนื่องของเนื้อหาเป็นภาพขยายของความต่อเนื่องในระดับจุลภาค ทำให้ทราบว่าภายในปริจเฉทมีเหตุการณ์อะไรบ้าง ลำดับก่อนและหลังของเหตุการณ์ ความเป็นเหตุเป็นผลของเรื่องราวในปริจเฉท เป็นต้น

ความต่อเนื่องของแก่นความตามคำอธิบายของกิวอนนี้ ผู้วิจัยนำมาเป็นเกณฑ์ทางด้านวากยสัมพันธ์เพื่อใช้จำแนกชนิดของคู่โต้ตอบคำถาม-ตอบของการสัมภาษณ์ และจำแนกรูปแบบการตอบคำถามของนักการเมืองด้วย ในงานวิจัยนี้ ความต่อเนื่องของแก่นความ หมายถึง ความต่อเนื่องของแกนเรื่องในคำถามของผู้สื่อข่าว ซึ่งในการจำแนกชนิดของคู่โต้ตอบคำถาม-ตอบ ผู้วิจัยนำเรื่องความต่อเนื่องของแกนเรื่องในคำถามของผู้สื่อข่าวมาแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างคู่โต้ตอบคำถาม-ตอบที่มีความต่อเนื่องของแกนเรื่องในคำถามเพียง 2 ผลัดการสนทนา หรือมากกว่า 2 ผลัดการสนทนา ส่วนการจำแนกรูปแบบการตอบคำถาม ผู้วิจัยนำเกณฑ์ความต่อเนื่องของแกนเรื่องมาจำแนกการตอบที่มีความต่อเนื่องของแกนเรื่องกับการตอบที่ไม่มีความต่อเนื่องของแกนเรื่องเป็นรูปแบบการตอบคำถามที่แตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย